

Magyar tudományosság a világban Hírösszefoglaló – 2022. március

Díjak, kitüntetések

KRAUSZ FERENC AKADÉMIKUS A 2022. ÉVI FIZIKAI WOLF-DÍJ NYERTESE – Az MTA külső tagja, a németországi Max Planck Kvantumoptikai Intézet igazgatója az elismerést megosztva kapta a kanadai Ottawai Egyetemen dolgozó **Paul Corkummal**, valamint a svédországi Lundi Egyetem kutatójával, **Anne L'Huillierrel** „*az ultrarövid impulzusú lézerek és az attoszekundumos fizika kutatásában elért úttörő munkásságáért*” [...] Már az 1990-es évek elején érdeklődésének középpontjába került a térben és időben egyre kisebb méretek vizsgálata ultrarövid időtartamú fényimpulzusok felhasználásával. Ezt az akkoriban robbanásszerű fejlődésnek induló femtoszekundumos lézertechnológia tette lehetővé, amelynek tökéletesítésében **Krausz Ferenc** is úttörő szerepet vállalt az SZFKI (a mai

Wigner FK) lézerfizikus kutatóival szoros együttműködésben. A kutatómunka eredményeként a világon az első attoszekundumos fényimpulzusokat **Krausz Ferenc** csoportja állította elő és mérte meg a 2000-es évek elején. Ezzel **Krausz** professzor először végezhetett valós idejű megfigyeléseket az elektronok mozgásáról atomi léptékben. Azóta az általa kidolgozott technikát felhasználták számos atom- és molekulafizikai folyamat, például a fotoionizáció időfüggésének vizsgálatában. **Krausz Ferenc** úttörő kísérleti munkásságának eredményeit világszerte több kutatóintézetben hasznosítják, többek között a szegedi ELI-ALPS Kutatóintézetben is. **Krausz Ferenc** legújabb munkájában az ultragyors mérés-technika orvosi-diagnosztikai alkalmazását vizsgálja. Csoportjával a femtoszekundumos és attoszekundumos technológiát használja vérminták elemzésére, illetve az összetételükben bekövetkező apró változások kimutatására. A csoport azt vizsgálja, hogy ezek a változások elég specifikusak-e ahhoz, hogy lehetővé tegyék a daganatos betegségek egyértelmű diagnosztizálását azok kezdeti szakaszában <https://mta.hu/>

Hírek, események

„**AKARATUNK ELLENÉRE...**” **DOKUMENTUMOK A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYARSÁG TÖRTÉNETÉBŐL 1918–1992.** címmel jelent meg a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet forráskiadványa, amelyről a kötetet kiadó Rubicon Intézet vitaestet rendezett Budapesten. Magyar, szlovák, cseh és csehszlovák történeti források, valamint korabeli képek, illusztrációk segítségével a kötet két szerzője-szerkesztője – **Simon Attila**, a MTA külső tagja, a Fórum Intézet igazgatója, a Selye János Egyetem tanszékvezető tanára és **Popély Árpád**, a Fórum Kisebbségkutató Intézet tudományos munkatársa és a komáromi Selye János Egyetem Történelem Tanszékének docense – képet ad a felvidéki magyar kisebbség sorsáról, súlyos megpróbáltatásairól és közösséggé szerveződéséről. A kiadványban közzétett dokumentumok alapján nyomon követhetjük a felvidéki magyarság folyamatos fogyását, az újrakezdekéseket, a párt- és intézményalapításokat, a nyelv- és államhatárok közötti peremlét

sajátosságait. A vitavezető **Szarka László**, a Rubicon Intézet tudományos főmunkatársa, a Selye János Egyetem oktatója volt ... <https://felvidek.ma/>

KOLOZSVÁRI KUTATÓ: TÖBB BEZÁRT, ELHANYAGOLT BÁNYA „KETYEGŐ BOMBA” MÁRAMAROSBAN – Hantz Péter biofizikus és kutatóbúvár különleges, extrém környezetek, köztük bányapatakok vizének és iszapjának mikrobiális ökoszisztémáit vizsgálja. Legfrissebb analitikai eredményei félelmetesek: azt tapasztalta, hogy a bezárt és működő bányák vizei tisztításának elhanyagolása miatt egyes patakokban és folyókban a cink, réz, nikkel, alumínium, kobalt, ólom, higany, uránium és más anyagok koncentrációja a megengedett értékek sokszorososa. A tudós szerint ez „hosszú távon környezeti katasztrófákhoz vezethet, és közegészségügyi kockázatot is jelent” <https://maszol.ro/>

MEGÚJULT A KÁRPÁTALJAI TUDOMÁNYOS ADATBANK – 2014-ben a Momentum Doctorandus kárpátaljai magyar doktorandusz szervezet azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a kárpátaljai magyar kutatók és doktoranduszok egyéni és csoportos kutatásait, sikeres doktori védéseit és tanulmányait, valamint a régióval kapcsolatos felhalmozott tudásanyagot, digitalizált tartalmakat adatbázisba gyűjtve egy honlapon mindenki számára elérhetővé tegye. A Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásának köszönhetően pedig sikerült létrehozni a Kárpátaljai Tudományos Adatbankot. Az adatbank célja, egy olyan folyamatosan bővülő adatbázis, amely korszerű tudásanyagával segítheti a kárpátaljai magyarsággal foglalkozó kutatókat és szakembereket. Az elmúlt néhány évben a honlap korszerűtlenné vált, de 2021-ben a BGA Zrt. újabb támogatásával, egy felhasználóbarát, megújult tartalommal bíró felületet alakítottak ki. A Kárpátaljai Tudományos Adatbank jelenleg három fő területre összpontosít, de a jövőben újabb „fejezetekkel” kívánják bővíteni a honlapot <http://karpataljaiadatbank.com/>

SUMMA: BESZÉLGETÉS PÉNTÉK JÁNOS AKADÉMIKUSSAL – A Kolozsvári Magyar Televízió és a Kolozsvári Akadémiai Bizottság együttműködésének köszönhetően újabb műsorról bővült a *Summa* című sorozat. A *Summa* legújabb részében **Pákai Enikő** vendége **Péntek János** nyelvész, ny. egyetemi tanár, az MTA külső tagja volt. **Péntek János** 1964-től kezdett tanítani a kolozsvári egyetem Magyar nyelvtudományi tanszékén. 1990–2007 közt tanszékvezető egyetemi tanár volt. 2004-ben a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává választotta. 2007–2014 között elnöke, majd ezt követően két cikluson keresztül alelnöke volt az MTA Kolozsvári

Akadémiai Bizottságnak. Jelenleg elnöke az Anyanyelvőpolók Erdélyi Szövetségének, szakmai igazgatója a Szabó T. Attila Nyelvi Intézetnek, valamint elnöke a Nyilas Misi Tehetség Támogató Programnak. A beszélgetés [ITT](https://kab.ro/) tekinthető meg <https://kab.ro/>

ELNÖKÖT ÉS ALELNÖKÖKET VÁLASZTOTT A VAJDSÁGI MAGYAR AKADÉMIAI TANÁCS – A Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács (VMAT) 2008-ban jött létre abból a célból, hogy a szerbiai magyar tudományos közösség, elsősorban a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) szerbiai köztestületi tagsága intézményesített képviselőt lássa el. A VMAT ezen küldetés alapján a vajdasági (szerbiai) magyar tudományosság fejlesztéséhez járul hozzá konferenciák, kiadványok, fórumok, támogatások és kommunikációs tevékenység által. Az egyesület

legfontosabb rendezvénye az évente megszervezett tanácskozás, utoljára a 11. Tudóstalálkozó került megrendezésre online formában 2020-ban. A mintegy 220 szerbiai külső köztestületi tag az MTA

szervezésében 2021 júniusában szavazott titkos szavazással, és ezzel megválasztotta az új elnökség tizenegy tagját (**Bagi Ferenc, Barak Ottó, Csányi Erzsébet, Dudás Attila, Hózsza Éva, Kastori Rudolf** akadémikus, **Lendák-Kabók Karolina, Lukity Tibor, Samu János, Sörös Zita, Takács Márta**). Az elnökség kilenchnapos kényszerszünet után 2022. március 5-én Újvidéken nevezte ki az egyesület tisztségviselőit, minek alapján a következő ciklusban **Csányi Erzsébet** (humán szakterület) látja el az elnöki teendőket. Két alelnököt választottak **Barak Ottó** (élő természettudományok) és **Lukity Tibor** (élettelen természettudományok) személyében. A titkár **Horák Rita** lett <https://szmsz.press/>

ÚJ PROJEKT AZ IMRE SAMU NYELVI INTÉZETNÉL – Oktatáskutatói terminológiai gyűjtésen dolgozik jelenleg az Imre Samu Nyelvi Intézet. A projekt az osztrák iskolarendszerben való tájékozódáshoz szeretne segítséget nyújtani az Ausztriába költöző magyarok számára. Az alsóöri UMIZ keretein belül működő Imre Samu Nyelvi Intézet idén ünnepli fennállásának 15. évfordulóját. A most folyó munkában az oktatáskutatói terminológiai gyűjtés az osztrák és a magyar iskolarendszer különbözőségeit veszi figyelembe és ezeket szeretné megismertetni az Ausztriába költöző magyar családokkal <https://volksgruppen.orf.at/>

ARCHIVÁLJÁK A KÁRPÁTALJAI MAGYAR DIGITÁLIS TARTALMAKAT – Archiválni kezdte a kárpátaljai magyar és magyar vonatkozású digitális tartalmakat az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK). A megmentendő adatok eléréséhez az olvasók segítségét kéri. Mint ahogy a közleményükben írták, a február vége óta dúló orosz–ukrán háború nem csupán a civilekre veszélyes, hanem a kultúrára is. Ennek védelmében indult el a kárpátaljai magyar weboldalak archiválása. Az OSZK kiemelte: „*jelen helyzetben kiemelt feladatának tekinti Kárpátalja magyar vagy magyar vonatkozású internetes, digitális*

jelenének” gyűjtése és megőrzése. A könyvtár táblázatba gyűjti a megmentendő oldalakat. A táblázat [ide kattintva](#) érhető el, ahol a már meglévő oldalak között a Ctrl+F billentyűkombinációval lehetséges keresni. Az olvasókat és intézményeket arra kéri, hogy amennyiben tudomásuk van a listára még fel nem került kárpátaljai magyar vagy magyar vonatkozású tartalomról, esetleg egyedi digitális dokumentumokról, azok URL címét a <mailto:mia@mek.osz.hu> e-mailcímrre várják, ugyanitt további információkkal is szolgálnak <https://karpatalja.ma/>

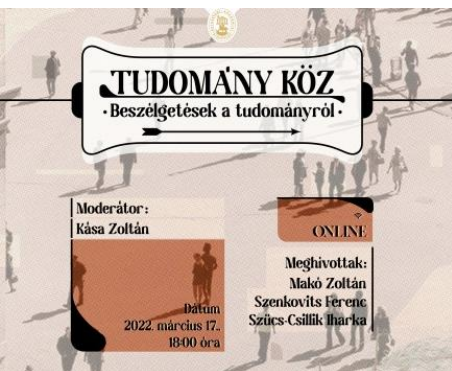
A BIRÓ-NÉDA MODELL – Két magyar kutatóról elnevezett matematikai-fizikai modell került használatba a tudományos világban, amely segítségével gazdasági és társadalmi jelentések értelmezhetőek. A modell kidolgozó **Néda Zoltán** romániai magyar fizikus, egyetemi tanár, az MTA külső tagja és **Biró Tamás Sándor** fizikus, tudományos tanácsadó, a Wigner Fizikai Kutatóközpont Rézecske- és Magfizikai Intézet munkatársa. A modellt róluk nevezik Biró-Néda modellnek. A részletéről a Kolozsvári Televízióban **Néda Zoltán** [beszélt](https://kab.ro/)

Várható események, felhívások

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET HUSZONHETEDIK ALKALOMMAL RENDEZI MEG A FIATAL MŰSZAKIAK NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKÁT az EME Műszaki Tudományok Szakosztálya és a Sapientia EMTE Marosvásárhelyi Kara közös szervezésében online platformon, videókonferencia formájában, 2022. március 17-én. A rendezvény fővédnöke **Kollár László Péter** akadémikus, az MTA főtitkára. A Kárpát-medence fiatal műszaki szakemberei számára megrendezett tudományos fórum idén 88 szerző 38 tanulmánya keretében mutatja be, illetve közli kutatási eredményeit – [Részletes program ... https://www.eme.ro/](https://www.eme.ro/)

XVII. KÁRPÁT-MEDENCEI KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KONFERENCIA – KOLOZSVÁR, 2022. ÁPRILIS 6-9. – A konferencia célja: A Kárpát-medencében folyó környezeti kutatások legfrissebb eredményeinek ismertetése,

valamint elméleti és gyakorlati problémák megvitatása. A konferencia lehetőséget biztosít szakmai együttműködésre, közös pályázatokban való részvétel megtárgyalására, nem utolsósorban a hazai és határon túli magyar hallgatónak az angol nyelven történő előadás gyakorlására. A konferencia célja továbbá a környezettudatosság, a környezeti nevelés és a kutatási eredmények hasznosítási fontosságának hangsúlyozása – A konferencia helyszíne: Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvári Kar, 400193 Tordai út, 4. sz., Kolozsvár, Románia (400193 Cluj-Napoca, Calea Turzii nr. 4., jud. Cluj, Románia) – Szervezők: Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsvári Kara, Környezettudomány Tanszék, EnviroScientia Egyesület – A határidőkről és publikációkról szóló fontosabb információk ITT találhatóak <https://sapientia.ro/hu>

TUDOMÁNYKÖZ – BESZÉLGETÉSEK A TUDOMÁNYRÓL – Kerekasztal-beszélgetéseket indít 2022-től a Kolozsvári Akadémiai Bizottság, amelyben a tudományos kérdésekről, aktualitásokról beszélgetünk – közérthetően. Céljuk az, hogy egy-egy szakterület képviselőinek segítségével a tudomány eredményeit közelebb vigye a nagyközönséghez. Az első beszélgetésre 2022. március 17-én csütörtökön, 18:00 órától kerül sor. Moderátor: **Kása Zoltán** matematikus, ny. egyetemi tanár; Meghívottak: **Makó Zoltán** egyetemi tanár, Sapientia EMTE, Csíkszeredai Kar, **Szenkovits Ferenc** egyetemi docens, egyetemi csillagda igazgatója, BBTE, Matematika és Informatika Kar, **Szűcs-Csillik Iharka** tudományos kutató, Román Akadémia Csillagászati Intézetének Kolozsvári

Fiókjá; Téma: *Csillagászat régen és ma* • 2022. március 28-án hétfőn, 18:00 órától *Az anekdotikus prózahagyomány a 20. századi magyar irodalomban* címmel **Gintli Tibor** (ELTE) **Szilágyi Zsófia** (SZTE) beszélgetnek **Balázs Imre József** moderálása mellett • A következő TudományKöz kerekasztal-beszélgetésre 2022. április 6-án szerdán, 18:00 órától kerül sor. Moderátor: **Ábrám Zoltán** orvos, egyetemi tanár Meghívottak: **Brassai Attila** egyetemi tanár **Gáspárik Ildikó** egyetemi adjunktus **Frigy Attila** egyetemi adjunktus A téma: *Az egészség alapérték* – A rendezvény a **KAB YouTube-csatornáján** élőben követhető, illetve utólag is megtekinthető <https://kab.ro/>

A KOLozsvári Akadémiai Bizottság ARTES LIBERALES SOROZATÁNAK KÖVETKEZŐ ELŐADÓJA Soós Anna MATEMATIKUS, EGYETEMI DOCENS, A BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM REKTORHELYETTESE – **Benoit Mandelbrot** kezdeményezésére a körülöttünk levő önhasonló szerkezeteknek fraktál a neve. A számítógép segítségével közelebb kerülünk a fraktál szépségéhez, de igazi valóját matematika eszköztárával ismerhetjük meg. Az előadás erre tesz kísérletet. Dátum: 2022. március 31., 18:00 óra – Az előadás címe: *A fraktálok matematikája [majdnem] képletek nélkül* – A csatlakozás [linkje](https://kab.ro/) <https://kab.ro/>

KÁDÁR Z. DÁNIEL: CROSS-CULTURAL POLITENESS RESEARCH – NEW VISTAS – 2022. április 8-án a Sapientia EMTE Csíkszeredai Kara Humántudományok Tanszékének Kultúraközi Kölcsönhatások Kutatóközpontja és a Kolozsvári Akadémiai Bizottság egynapos angol nyelvű interdiszciplináris online workshopot szervez *Perspectives in Human Sciences* címmel. A workshop plenáris meghívottja **dr. Kádár Zoltán Dániel** professzor, aki *Cross-Cultural Politeness Research – New Vistas* címmel tart előadást 2022. április 8-án, 10:30-kor <https://kab.ro/>

AGORA - TÁRSADALOM- ÉS BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KONFERENCIA – Időpont: 2022. április 29. – Helyszín: a Kolozsvári Akadémiai Bizottság székháza / online közvetítés <https://kab.ro/>

DOKTORI PROGRAM SZÉKELYFÖLDI ÉRDEKLŐDŐK SZÁMÁRA – Doktori képzésre kínál lehetőséget a Debreceni Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Doktori Programja olyan érdeklődők számára, akik a székelyföldi térségben dolgoznak és társadalomtudományi szakmai tudásukat kívánják gyarapítani. A képzés időtartama alatt a hallgatók a székelyföldi térségben maradhatnak, a tanórák egy kisebb része itt kerül megszervezésre.

Jelenleg több mint 10 tagja van a székelyföldi csoportnak. A csoport létrehozásának célja az, hogy a fiatal szakemberek már a képzés ideje alatt kezdjék el kiépíteni térségi szakmai karrierjüket, és egy általuk választott – a térség számára is fontos – témakörben váljanak szakértőkké. A doktori képzés időtartama 4 év – Az elkészített jelentkezési dokumentáció benyújtásának határideje várhatóan 2022. május közepe <https://kamintezet.ro/>

Olvasószo

SIMON ATTILA

AZ ÁTMENET BIZONYTALANSÁGA

AZ ÁTMENETTŐL A BIZONYOSSÁGIG – Simon Attila jó ideje a felvidéki magyar történettársadalom egyik legismertebb és legtermékenyebb tagja. A Fórum Kisebbségkutató Intézet igazgatójának kutatási témái döntően közösségünk általános története és ennek kiemelt sorsfordulói – a huszadik századi történelem gyakran tényleges fordulópontjai és átmeneti időszakai, legyen szó a rendszerváltás és a csehszlovákiai magyarok történetéről, az első bécsi döntésről és következményeiről, a hét évig tartó „*magyar időkről*”, vagy – ahogy ezúttal – az 1918–19-es impériumváltás sok szempontú bemutatásáról. Aki egy kicsit is jártasabb a világhálón, gyakran tapasztalhatja, hogy érzékeny történelmi évfordulók nyomában gyakran milyen hangulat gerjed, a „*hozzászólás-cunami*” pedig sokszor mennyire nem a megértéshez és tisztázáshoz, hanem az indulatok

fokozatos szításhoz vezet csak. Pedig azt gondolhatnánk, hogy az utókor (ál)bölcsességének nyugalma a kései érdeklődőnek „*kényelmes fedezéket*” nyújt az indulatokkal szemben. **Simon Attila** örömdetesen minden szempontból „*korszerűtlen*”: munkáiban ugyanis nemcsak igyekszik elkerülni az egyoldalú megítélésnek ezeket a csapdáit, hanem emellett előszeretettel bontja le az „*elvárt*” és rögzült értelmezési sémákat is. Előbbire jó példa, hogy se **Károlyit**, se **Horthyt** nem a gyakran tapasztalható ideologikus megközelítés talaján állva mutatja be. Ahogy fogalmaz: „*történelmünk tele van tehetséges és tehetségtelen, vagy úgy is fogalmazhatnánk, hogy egy ország vezetésére alkalmas és kevésbé alkalmas politikusokkal. Károlyit, miképp Horthyt is az utóbbiak közé sorolom, de azt egyikük esetében sem vonom kétségbe, hogy az ország és a nemzet érdekében akartak cselekedni. Hát nem mindig sikerült.*” <https://uj szo.com/>